

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Collatie van P. Cornelius Hazart Priester Der Societeyt Jesv

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

Het V. Capittel. Beantwoordinghen van eenighe vraeghen, die my van
verscheyden Ghereformeerde meermael sijn voor gehouden.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71405)

t'welck ick in dit Tractaet hebbe bewesen/ dat Christi lichaem naer sijn wesen/ ende in substantie/ ende epghentlyck/ ende lichaemelyck/ in't H. Sacrament teghenwoordigh is/ ober sulckx dat sijne woorden niet onepghentlyck/ noch figuerlyck/ noch gheestelijcker wyse / maer epghentlyck / soo sy luyden/ ende lichaemelyck moeten verstaen worden; dan sal het tijdt wesen om te komen tot de mantere/ dat is/ tot de Transsubstantiatie.

HET V. CAPITTEL.

Beantwoordinghen van eenighe vraaghen, die my van verscheyden Ghereformeerde meermael sijn voor ghehouden.

PArtije. Hoe kan Christi lichaem ober al wesen?

Antwoorde. Al-hoe-wel Christus met sijne goddelijcke nature ober al is: Soo hebben wy nochtang noyt gheleert dat sijn lichaem ober al is/ maer wel op vele plaetsen / naemelyck daer gheconsacreerde Hostien sijn/ ende soo ghy die niet en vint ofte op opene velden / of straeten / of merckten / ofte huysen / soo en is dan sijn lichaem niet ober al: Hy bedyeght/ die contrarie aen de goede ghemeente van Hollandt wilt wijs maecken.

Partije. Sijnder dan soo vele verscheyden lichaemen/ alsser Hostien sijn?

Antwoorde. In gheender manieren: Want t'is een/ ende t'selbe lichaem dat op vele plaetsen is.

Partije. Hoe kant t'selbe lichaem sijn / ende nochtang op vele plaetsen sijn?

Antwoorde. Hoe kant de selve ziele sijn / ende noch

nochtans gheheel soo groot als zy is / in elck
deelken van't lichaem sijn?

Partije. De ziele is eenen gheest.

Catholijck. Die van steenen menschen kan
maecken / waerom en kan hy niet maecken/
dat sijn lichaem zy onder de accidenten/soo als
de ziele is in ons lichaem?

Partije. Hoe kan een groot lichaem wesen/on-
der soo klepne ghedaenten?

Antwoorde. Hoe kan de hooghde / de breedde/
ende lenghde van een grooten tozen wesen in
den appel van onse ooghe? kan dit natuerlijck
gheschieden / waerom het ander niet boven na-
tuerlijck.

Partije. Hoe kan het lichaem Christi vertetrt
worden?

Antwoorde. Ten wordt niet vertetrt: Maer
alleen de toeballen; welke dooz de hitte der
maghe ghecorrompeert wesende / soo en is
Christi lichaem niet meer op die plaetse/daer het
te vozen was/onder de toeballen.

Partije. Wie sal dit begrijpen?

Antwoorde. Die sal't wel begrijpen / de wele-
ke / het licht vande sonne uyt-slupt uyt sijne
Camer; dat licht laet te sijn/op die plaetse daer
het te vozen was: Want ghelijck het licht niet
strijdighs en heeft/dooz het welke t'selbe soude
konnen te niere ghedaen worden/alsoo en heeft
Christi lichaem/nae de vertijfense/niers t'ghe-
ne het selbe soude konnen hinderen/ofte vertei-
ren / want / Christus opstaende uyt den dooden, en
sterft niet meer.

Vraeght ghy my noch voorders/Hoe kan dit/
of dat gheschieden?

Ick antwoorde met den H. Cyrillus Alexandri-
nus in *Cap. 6. Ioannis* daer hy handelt van't H
Sacrament teghen dese vraeghe der Capharnai-
ten: Hoe kan dese sijn vleesch gheven om t'eten?

Sy moesten, seydt hy / de woorden des Heeren
ontfanghen, wiens goddelijcke kracht, ende onwin-
bare

bare macht, sy in veele reekenen te voren hadden verwondert: En nu komen sy wederom voort, met dese vraghe: Hoe kan dat gheschieden? als of sy niet en wisten dat dese maniere van spreken vol is van lasteringhe, Want Godt kan alles doen sonder arbeyt: Maer sy waren sinnelijck, soo Paulus seyt, ende meynden dat alderwijste mysterie, sotticheyt te sijn. Wy moeten hier ny ons profijt trecken, ende in het ontfanghen vande goddelijcke mysterien, een ghelooft hebben vry van alle curiosheyt, ende niet vraeghen: Hoe kan dit gheschieden? want dat is een goodloos woort, weerdich op'tuyterste ghestraft te worden. Hoe en sullen sy niet plichtich wesen van grove misdaden, die Godt den konstaer van alle sacken, door hare ongelooovicheyt durven vraegen: Hoe kan dat gheschieden? daer sy wel weten, dat hy is den ghever van alle wijsheyt, ende uyt de Schrifture geleert hebben, dat hy almachtich is? Indien ghy, O Iode blijft vraegen: Hoe kan dat gheschieden? Ick sal van mijnen kant, uwe onwetentheyte naervolgende, vraeghen: Hoe sijt ghy uytgegaen uyt het landt van Egypten? Hoe is de roede van Moyses verandert gheweest in een serpent? Hoe is het water verandert in bloedt? Hoe sijt ghy droogs voets gepasseert door de roode zee? Hoe is het bitter water van Mara verandert in soet? Ghy hebt veele mirakelen die u hebben verbaest ghemaect, wilt ghy hier voortkomen, en wederom vragen: Hoe kan dat gheschieden? soo sult ghy alle ghe-loof ontrecken aen de H. Schrifture, ende te niete doen alle de Schriften der Propheten, ende voor al, de heylige boeken van Moyses.

Tot hier toe den H. Cynillus, die ober-derthien hondert jaren geleest heeft: Als ghy dan vraegt van t' H. Sacrament: Hoe kan dit, of dat gheschieden? waerom en vraeght ghy oock niet met eenen: Hoe kan Godt gheweest sijn vande eenwicheyt? Hoe kan de werelt van niet gemaect sijn? hoe kan een maeght baren? hoe kan Godt mensch sijn? hoe kan een lichaem dat in aerde verandert is / ofte verteert in de maeght van een visch / namelijk van de gene die vergaen in de

zee wederom opstaen? &c. sijn dit niet allegaer
stukken/die ghy niet kont begripen / noch anders
moet gelooben?

Partije. Is het niet eene groote smaetheyt vooz
Christo, dat hy dagelijcx ghehandelt wort / oock
van groote sondaers?

Antwoorde : Seght my eerst / of het eene
smaetheyt getweest is / dat Christus ghedraghen
wiert vande dupbel? Wat isser grouwelijcker/
een dupbel/ofte een sondaer?

Partije, seght de Schrifure niet klaer dat
Christus opgheklommen is ten hemel / ende sit
aen de rechte handt sijns vaders? soo en is hy
hier dan niet meer op de werelt.

Catholijck. Seght Christus oock niet aen sijne
Apostelen/nae dat hy dit h. Sacrament inghe-
stelt hadde / ende nu verresen was / Siet ick ben
met ul tot de voleyndinge des werelts? Soo is hy
dan hier noch op de werelt/ alhoewel hy opge-
klommen is ten hemel.

Partije. Hy is hier wel met sijne godthept/ma-
jesteyt/genade/ ende geest / maer niet met sijn
lichaem.

Catholijck. Waer nyt bewijst ghy my / dat
Christus, seggende aen sijne Apostelen, Siet ick
ben met ul tot de voleyndinghe des werelts, dit ver-
staet alleen nae den gheest / ende niet naer het
lichaem.

Partije: Dyt Matth. 26. v. 11. daer hy seyt: De arme
hebt ghy alijt met u, maer my en hebt ghy niet
alijt.

Catholijck. Leest dese plaetse by Marcus cap. 14.
v. 7. die salder de reden hy hoegen/seggende : De
arme hebt ghy alijt met u, en wanneer ghy wilt, kont
ghy die wel doen : leest daer beneffens de achtste
aenmerckinghe van ulren Dortschen Bijbel op het
12. Cap. Ioan. v. 8. op dese woorden: De arme hebt ghy
alijt met u, te weten / seght den Bijbel, om aen haer
weldadicheyt te bethoonen: Als dan Christus seght:
my en hebt ghy niet alijt, dat is/namelijck om my
wel

wel te doen/om my te salven ghelijck Magdalena hier doet:lact se dan getwozden / ende en berispt se niet / want sy heeft dit gedaen tot mijne begravenisse: waer uyt volghet/dat Christus alleen wilt seggen/dat hy niet altyt met ons sal wesen sichtbaerlijck, soo dat hy niet meer ghesalft sal kunnen wozen/ende soo voorzigt: maer hier uyt en volghet niet/dat hy by ons niet altyt lichamelijck wesen en sal/hy kan hier wel lichamelijck wesen/alhoewel op eene onzichtbare maniere: Want indien hy noch sterffelijck wesende / met sijn lichaem / teghen de nature der lichamen/ heeft konnē wandelen ober de wateren/waerom en kan hy nu onsterffelijck wesende / met sijn lichaem niet wesen by ons/ op eene onzichtbare maniere? of meynt ghy misschien dat het hem lichter is/ een swaer lichaem / licht te maken/ als een lichtbaer lichaem, onzichtbaer te maken? Strijdt dan de onzichtbaerheyt meer tegen de sichtbaerheyt, als de lichticheyt teghen de swaerheyt?

Partije: Wy en disputeren niet / of hy het kan doen/maer of hyt' heeft willen doen.

Catholijck: Kan hy t'doen;soo segghe ick/ dat hyt' heeft willen doen / want hy en kost sijnen wille dies aengaende niet dupdelijcker / ende openlijcker verklaren/als met die woorden/de welke ick in dit heel Tractaet uyt de vier H. Euangelisten / ende uyt Paulo hebbe voozghe stelt.

Partije: Wat noot/dat Christus hier gheduerich met ons zy lichamelijck?kan hy niet eben alleg doen geestelijck met ons sijnde?

Catholijck: Wat noot dat Christus, mensch ghewozden zy?gegeeffelt/ghetrupst/ghestozven zy? wat noot soo beele sportingen/versmaetheden/lasteringen/vervolgingen/ inurien t'onderstaē bande menschen?kost hy ons niet verlossen met een woort/sae met sijnen wille alleen?wat noot van alle de reste?

Partije: **De reise** heeft hy gedaen upt iontere liefde/ want hy heeft sijne discipelen / ende alle menschen lief gehad/ tot den eynde toe/ met een obertollige liefde.

Catholijck: **Soo** ist mede van dit h. Sacrament: **Tis** de liefde geweest/ die hem dit soo heeft doen stellen / dat hy alrijt lichamelijck met ons soude blijven / daerom seght oock Ioannes, eer dit Sacrament ingestelt wiert/ dat hy sijne discipelen lief heeft gehad tot ten eynde toe.

Partije: **De Turcken** / ende Heydenen selve hebben eenen schroom van sodanige leere.

Catholijck: **Ter** contrarien / de Heydenen van Sina, van Japan, ende bykans van alle gewesten van Indien, aenbeerden die selve leere met sulck eenen peber/ende debotte des herten/datter niet alleen menighe duyfenden / maer menighe mislioenen in de selve nu ter tijt noch bosherden/de selve noeh dagelijcx aen nemen / ende booz desesen/in die leere ghestorven sijn/sae/booz de selve haer bloede hebben ghestort : **Is** dit eenen schroom hebben daer van?

Boozders. **De Turcken**/hebben eenen schroom vande godtheit Christi, Ergo men moeten dat niet gelooben / wat duickt u: is dat niet wat schoons?

Partije: **Men** moet de almogentheyt Godts niet gebuycken om de stucken des geloofs om te stooren/maer om de selve te bebestigen.

Catholijck: **Soo** doen wy/want als wy upt de klare woorden Christi verhoont hebben / dat hy ons sijn eegen wesentlijck lichaem t'eten gegeven heeft: Ende dat ons Partije even wel niet de ongheloobige Capharnaiten, komt vzaeghen: **Hoe** can hy sijn vleesch geven om t'eten? ofte : **Hoe** can dit, of dat gheschieden : wy stellen haer voor ooghen sijne almogentheyt/ (soo als Christus selve oock gedaen heeft aen de Capharnaiten Ioan. 6.) om onse bewijfen upt Schrifture/ daer mede te bebestigen/ende t'ontdecken de ongherijntheyt vande boozseden vzaegen. Par.

Partije: **K**ander pet swaerder om verstaen sijn/
als dat de Heere Christus hem selven sou gege-
ten hebben?

Catholijck: **E**r ghy dit vzaeght: bewijst eerst/
waer de Schrifture seyt / dat Christus in t'leste
Abontmael ghecommuniceert heeft.

Partije: **K**ander pet swaerder om verstaen sijn/
als da. een mensch Godt kan maeken.

Catholijck: **D**asterighen mont! toont my een
Catholijck schryber/die seyt/dat wy Godt ma-
ken: wy seggen / dat wy dooz de kracht vande
woorden Christi, het vzoedt veranderen in sijn
lichaem / ende den wijn / in sijn bloed: is dat te
segghen/dat wy Godt maken? vzaeght dan lieber/
offer set swaerder can sijn om verstaen / dat een
mensch ghelijck Moyses was / met een roede
heeft konnen den dagh veranderen in tastelijc-
ke dupsteruiffen / alle de ribieren in bloedt / het
stof vande aerde in muggen / het slyck in bur-
sen / &c.

Partije: **T**was Godt die dat dede / Moyses was
alleen / sijn instrument.

Catholijck. **A**lsoo segghe ick mede van onse
Priesters / wat hebt ghy hier teghen?

Partije. Christus seyd *Ioan. 6.* Die mijn vleesch eet,
ende mijn bloedt drinckt die heeft t'euwigh leven:
Soo moest dan Judas niet verdoemt sijn / aen-
ghesien / by den Heere / volghens u lieden seg-
ghen / heeft ghegheren.

Catholijck. **I**ck antwoorde met den H. Paulus:
Die onweerdelijck eet, ende drinckt, eet, en drinckt
voor sich selven een oordeel, dat is / volghens het
segghen van uwen Bijbel / de eeuwighe verdoe-
mentisse: **M**aer Judas heeft onweerdelijck het
lichaem des Heeren ghegheren: **E**rgo hy heeft
sijne eeuwighe verdoementisse ghegheren.

Partije. **D**e Papisen wenden ons veele mira-
kelen booz / om te doen ghelooven / dat Christi
lichaem eeghentlijck / ende wesentlijck in't H.
Sacrament is: **D**och ten sijn maer leughens.

Catholijck. **Maerom en isser niemandt die het boeck vande hoogh-gheleerden Marius wederslepdt / om te thoonen dat het Mirakel vande Heylighe stede, binnen Amsterdam, mede een leughen is? dat jemandt te niere doe / indien hy can / de ghemecne ghetupghenissen der Magistraaten / ende andere gheloofbare personen / die den boorzepden Marius boorzstelt.**

Partije. **Men moet hem houden aen de waerschouwinghe des Heeren *Matth. 24. v. 24.* Daer hy sepd: Daer sullen valsche Propheten opstaen: Indien sy dan tot u segghen: hy is in de woestijne, of in de binne-kameren, en ghelooft het niet.**

Catholijck. **Ten can niet slechter: Want Christus, soo de woorden claer legghen / spreekt hier van personen / die haer eyghen selven sulen uprghen booz Christus, soo als men booz desen in Polen heeft ghesien / ende nu seer onlanck in Enghelandt / die / upt de Secte van Calvinus, ofte Lutherus ghesproten zijnde / haer booz sulckx hebben uptghegheben: van dese en dierghelijcke heeft ons Christus gewaerschoutwt / dat wy haer niet en souden ghelooben; wanneer sy souden segghen: Ick ben Christus: Wat doet dit nu teghen ons?**

Wy segghen: Christus is in de Kercke: Maer wy en spreken van geene goddeloose menschen / die haer selven npt gheben booz Christus.

Partije. **Den Apostel sepd *2. Cor. 16* Wy en kennen van nu aen niemandt na den vleesche: Ende indien wy oock Christum na den vleesche ghekent hebben, nochtans en kennen wy hem nu niet meer na den vleesche.**

Catholijck. **Dit is noch slechter als het boozgaende. Hadt ghy de bemerkingshen van ulwen Dordrechtchen Bijbel ghelesen daer soudt ghy dese verklaringhe ghevonden hebben *Num. 39.* op die woorden: Wy en kennen van nu aen niemandt na den vleesche. Dat is / seght den Bijbel: Na het uyerlijck aensien, &c. Ende al-hoe-wel wy Christum**

sum booz desen ghesten hebben. 1. *Corinth.* 9. 1. soo sij nochtans dat wy hem nu niet en kennen na het uyerlijck aensien, op dat wy over dierghelijckhe openbaringhe niet en roemen, ofte onse achttinghe daer door soecken, ghelijck sommighe doen. Siet de 41. *Bemercinghe.* Hoe volght hier nu uyt/ dat Christus selve in persoon niet teghenwoordigh en is in't H. Sacrament; want hoe slyt dit: Wy en kennen Christum niet meer naer het uyerlijck aensien: Ergo hy en is in't H. Sacrament niet teghenwoordigh? Wie heeft opt gheseydt dat hy in't H. Sacrament teghenwoordigh is/ naer het uyerlijck aensien? Wy bekennen dan niet Paulus, dat wy Christum niet meer en kennen naer het uyerlijck aensien, soo als hy hier plocht om te wandelen onder de menschen / of sich verthoont heeft aen Paulo: Maer dit en beledt gheensing niet / dat wy ghelooven/dat hy selfs in persooone/ op eene onzichtbare mantere/ teghenwoordigh zy in't H. Sacrament/ onder de ghedaenten van broodt ende wijn;

Partije. De Sacramenten van't oude testament quamen niet met de onse oter een in de beteckende saecke/ dat is Christus.

Ergo ghelijck die van't oude testament Christum gheestelijcker wijze hebben ghe-eten by exempel in't Manna alsoo oock die van't nieuwe testament/in het Nachtmael.

Catholijck. Ick antwoorde niet den H. Apostel. 1. *Cor.* 10. v. 11. Alle dinghen waren voor die van't oude testament, tot figuren; Juden dan onse Sacramenten mede figuren sijn / soo sijn dan de oude Sacramenten/figuren van figuren geweest.

Partije. Die woorden / dat is mijn lichaem, en konnen u lieden in't minste niet baten: want in de Sacramenten draeght het tecken de naem vande beteckende saecke.

Catholijck. Wat wat schyfture bewijst ghy my dat? ofte uyt wat exempel?

Partije. **Wt de besnijdenisse** *Gen. 17. v. 10.* de
welcke het verbont wort ghenoecht/om dat t'een
teecken was.

Catholijck. **Ick hebbe** boven vooz de oogh upt
dat selve Capittel *Gen. 17. v. 11.* ghehoont: dat
de schyfture haer daetelich met opene wooz-
den verclaert / wat sy verstaet vooz dit wooz-
deken / verbont, te weten / een teecken des ver-
bonts: **Au** / wilt ghy hier wat op doen / soo
moet ghy up nootzakelijck aenwijfen / waer
de schyfture dese woorden / dat is mijn lichaem, al-
soo verclaert heeft: Dat is een teecken mijns lic-
haems.

Partije. **Sy heeft** het verclaert / als sy gheseyt
heeft / dat het een ghedachtenisse is: **Ergo** een
teecken.

Catholijck. **De schyfture** en seght niet / dat
het een ghedachtenisse des lichaems is / maer soo
Paulus dat verclaert / een ghedachtenisse vande
doodt Christi.

Ten anderen / sy en seght niet: T'is een ghe-
dachtenisse, maer doet dat tot mijnder ghedachtenis-
se: **Wat moeten wy doen?** het eyghen wesentlijck
lichaem des Heeren eten / ende t'selbe etende/
ghedachtenisse houden / namelijk van sijne
doodt.

Gheeft my dan een ander exempel / want dat
vande besnijdenisse, en comt hier gheen sing te pas.

Partije. *Exodi 12. v. 11.* **Wozt** het lam het Pascha, of
te Deurganck ghenoecht/om dat het een teecken was
vanden deurganck der Israeliten upt Egypten.

Catholijck. **Niet** om dat het een teecken was,
soo ick mede / hopen bewesen hebbe / maer om
dat het ene offerande was vooz den deurganck /
t'welck eyghentlijck moet verstaen worden /
want het was eyghentlijck een offerande:
Maer henen mi goede man / om upt Schyft-
tuer te verhoonen / dat in de Sacramenten het
teecken den naem draecht vande beteckende
sacche: in die van't oude testament / en bindt ghy
ghen

gheen kans; bewijst in'het dan eens/indien ghy kont/uyt die van't nieuw testament.

Ghy en cont my dat niet berhoonen uyt het Abondmael / want dat is hier in de questie/ ooversulckis waer dit proberen het selve/door het selve. Soo moet ghy my dan dit bewijzen alleen uyt den Doop / want behalven dese twee en kent ghy gheene andere Sacramenten : bewijst my dan uyt den Doop / dat in de Sacramenten / het tecken den naem draeghi bande beteekende saecke : dat en zijt ghy niet machigh te doen / soo zijt ghy dan van alle kanten berlegghen / ende utw' segghen sonder eenighe preube/ blijft in de hooft.

Partije. Seght Christus utet Ioan. 1. v. 3. sprekende van den Doop / ten zy dat jeman wederom gheboren worde, hy en kan het Coninck-rijk Gods niet sien ? die woorden / wederom gheboren worde, worden immers hier onepghentlijck ghenomen.

Catholick. Maer / voor eerst, heeft Christus sich hier niet wederom dupdelijck verclaert v. 5. wat hy door die woorden verstant ? te weten/ Soo jeman niet geboren worde uyt water, ende gheest, &c. thoont my nu waer dese woorden / dat is mijn lichaem, alsoo verclaert worden : Dat is een tecken mijns lichaems

Ten tweeden : Maer seght Christus hier / den Doop / oft het water / is den H. Gheest / ofte / indien ghy't soo wilt hebben / t'is mijne doot / ende begravenisse ? dat soude hy moeten segghen / op dat het tecken den naem soude draeghen bande beteekende saecke : want hupten alle twijffel / den H. Gheest is hier de beteekende saecke / ofte wel / de Doodt / ende begravenisse Christi ; ende / naer utw' segghen / het water / ofte den Doop is het tecken daer van : Christus en heeft niet gheseydt : het water / of den Doop / is den H. Gheest / of / mijne doot / ende begravenisse.

Soo

Soo en kont ghy dan mede uyt den Doop niet betwijfen / dat / in de Sacramenten / het reecken den naem dzaeght van de beteeckende saccke : Ergo uyt niet eene Schrifture / noch van het oude / noch van't nieuwe testament. Soo is dan al uw' segghen / niet anders / als ydele praetjes / ende verlozen slaghen teghen den windt.

Partije. Seght my dan eens : Als de Priester de Hostie in stucken breekt / wat breekt hy dan ? Is dan Christi lichaem in elck stuck ? soo maect hy dan van een lichaem / verscheyden lichaemen.

Catholijck. Ick antwoorde / dat in elck stuck Christi lichaem is / ende nochtans gheene verscheyde lichaemen / want t'is in alle de stucken een ende het selbe lichaem / maer t'is alleen op vele plaetsen ; cont ghy dat niet begripen ? breekt eenen spieghel in thien stucken / in elck stuck sult ghy binden uw' aensicht / de stucken sullen wel verscheyden sijn / maer het aensicht dat ghy siet / sal het selbe sijn : derhalven de accidenten en veranderen de substantie niet : De verscheydenheit der plaetsen / en is niet meer als een accident / al hoe wel van Christi lichaem op thien verscheyden plaetsen ghestelt wordt : soo blijft nochtans de substantie sijn lichaems / een ende de selbe / vervolgens het selbe lichaem op thien plaetsen.

TOE-